

Ю. В. АЛЕКСАНДРОВ

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ОБСТАНОВКИ ВЕЛИКОГО МІСТА ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ СОЦІАЛЬНОЇ І КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2017, вип. 53(2), с. 82–86

Аналізується поняття кримінологічної обстановки, а також наголошується на сутності заходів соціальної і кримінологічної профілактики.

Запобігання злочинам у великому місті з давніх часів являло собою актуальну проблему. Процеси урбанізації та агломерації викликані безперечними економічними зисками, розширюють фінансові і господарські можливості господарюючих суб'єктів та регіону в цілому. До деяких негативних наслідків призводить висока щільність населення, що сприяє потужній внутрішньоміській міграції, і, зокрема, “взаємообміну” злочинністю між адміністративними районами міста. Розглянемо кримінологічні характеристики сучасного великого міста, де величезна кількість органів державної влади та управління, зорганізувавши процес управління державою, водночас провокує множення корупційних процесів взаємодії цих органів із фізичними та юридичними особами.

Пошук шляхів удосконалення форм і методів запобігання злочинам був предметом активних наукових дискусій у різні історичні періоди. Сучасна теоретична база дослідження цієї проблеми представлена науковими працями, зокрема, Ю. В. Александрова, Ю. М. Антоняна, М. М. Бабаєва, Ю. В. Бауліна, Ю. Д. Блувштейна, С. В. Бобровник, І. Г. Богатирьова, В. І. Борисова, Л. П. Брич, П. А. Вороб'я, В. О. Глушкова, Б. М. Головкина, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, А. І. Долгової, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, О. Г. Колба, І. М. Копотуна, М. Й. Коржанського, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнецова, О. Г. Кулика, І. П. Лановенка, О. М. Литвинова, В. В. Лунєєва, В. Т. Маляренка, М. І. Мельника, П. П. Михайленка, А. А. Музики, Ю. В. Нікітіна, А. В. Савченка, В. Я. Тація, В. П. Тихого, М. І. Хавронюка, В. І. Шакуна, Л. В. Франка, Н. М. Ярмиш та ін.

Проаналізуємо основні кримінологічні характеристики великого міста та визначимо актуальні підходи щодо планування заходів соціальної і кримінологічної профілактики.

Складання кримінологічної характеристики міста сприяє осмисленню різноманітності наявної в ньому кримінальної складової і тим самим утворенню підвалин для формування підходів до вирішення проблем боротьби з міською злочинністю в цілому.

Узагальнення з кримінологічного аналізу злочинності мають принципове значення для формування концептуальних підходів з удосконалення організації та діяльності Національної поліції України.

З точки зору методичного забезпечення дослідження специфіки міської злочинності необхідно визначити головні кримінологічно значущі чинники, що властиві умовам життєдіяльності великого міста. До таких можна віднести наступні.

По-перше — це вже зазначена висока щільність населення.

По-друге — підвищена інтенсивність соціальних контактів, переважно ролевого (анонімного) характеру.

По-третє — широко присутні стресові психологічні навантаження.

По-четверте — потужна внутрішньо міська багатоформатна міграція, як стаціонарна, так і сезонна, періодична і човникова, тобто міграція людей ззовні у місто на постійне місце проживання, приїзд на сезонні роботи, рух міського населення між районами міста. Мігруюче середовище є носієм, зокрема, і кримінальної складової, внаслідок чого відбувається збільшення чи зменшення кількості певних правопорушень у тій чи іншій місцевості, здійснюється вплив на усі характеристики злочинності.

По-п'яте — розвинена транспортна система, що дає змогу правопорушникам скористатись з високої мобільності як у межах міста, так і у приміському сполученні.

До позитивних і впливових чинників, що полегшують боротьбу з криміналом у містах, належать:

- Потужні бюджетні й організаційні можливості міста з застосування профілактичних і запобіжних заходів, що обмежують простір для безкарних правопорушень та сприяють заповненню дозвілля людей у цивілізований спосіб. Наявність у містах великої кількості культурно-розважальних закладів, закладів освіти, що дає змогу мешканцям реалізувати свій інтелектуальний і творчий потенціал.

- Впливова питома вага представників творчої, наукової, культурної, адміністративної інтелігенції, осіб з високим рівнем освіти і культури.

- Локалізація у містах установ і організацій, що безпосередньо призначені для боротьби зі злочинністю та її комплексної профілактики.

Щодо складу кримінологічних характеристик слушною є думка С. М. Алфьорова, що серед важливих характеристик, які впливають на оцінку середовища функціонування Національної поліції України, провідне місце посідають дані, що пов'язані з “кількістю, структурою і динамікою злочинів, вчинених в межах території обслуговування підрозділу органів внутрішніх справ” [2, 125].

Водночас важливе значення для організації роботи правоохоронних органів країни мають не лише локальні міські фактори, але й розподіл типо-

логічного ряду міст за своїми кримінологічними характеристиками в межах країни в цілому. У цьому аспекті до переліку факторів мають включатись географічні та соціально-економічні чинники: розмір та населеність міста; рельєф місцевості; господарсько-економічні характеристики; спектр зайнятості населення та рівень зарплатні; загальна забезпеченість мешканців міста; різновиди житлового фонду; якість благоустрою; потужність та особливості міських і приміських міграційних потоків; нерівномірність щільності заселення по місту; загальний обсяг можливостей для укріплення після скоєння злочину.

Кримінологічні характеристики мають враховувати не лише параметри міста, але й сукупність супутніх селищ і невеликих міст — міську агломерацію, яка є складним утворенням, що являє собою єдину міську систему, всі елементи якого знаходяться в тісному зв'язку. Це ж стосується і злочинності в агломерації [7, 78]. Слід звернути увагу на те, що агломерації, які сформовані у різних регіонах країни, вочевидь також мають свої особливості [8, 232]. Вони викликані специфікою їх історії, природи, географічної ситуації, економіки, національного складу і демографічної динаміки. Це також відбивається на характеристиках злочинності [4–6].

Міській агломерації властиві загальні для всіх міст функції: економічна, інфраструктурна, екологічна, соціальна, а також, з точки зору кримінологічних характеристик, прийнято виділяти соціально-територіальні ознаки (функції) [8]. Важливо враховувати, що для більшості агломерацій є характерним багатофункціональний розвиток їх осередку і досить вузька спеціалізація супутніх міст, яка в різних регіонах країни має свою специфіку [1, 45].

Концептуальне виокремлення міських зон відповідно до їх функціональних ознак є надзвичайно важливим для спеціалізації профілактичної роботи з попередження злочинності у місті. Профілактика злочинності має бути диференційована за такими ознаками, як контингенти і зони (типи районів). Розрізняють зони (центри) міста за їх соціальною функцією: адміністративні і політичні, промислові, центри зв'язку, торгіві і культурно-розважальні тощо.

Розглядаючи географію злочинності, її територіальні відмінності, зазвичай оперують достатньо великими регіонами рівня області, проте доцільно розглядати і більш локальні адміністративно-територіальні утворення, як-то райони великого міста [3]. Узагальнюючи, необхідно наголосити, що в рамках дослідження криміналістичної характеристики агломерацій та міст необхідно комплексно враховувати специфіку злочинності не лише великого міста у цілому, а також і деталізацію цієї проблеми на просторі адміністративних одиниць (районів) такого міста.

Розглядаючи кримінологічну характеристику великого міста, необхідно прийняти до уваги цілий спектр зазначених чинників, оскільки без їх аналізу та обліку кримінологічна характеристика великого міста не може бути повною. Крім того, важливо наголосити на тому, що завдання запобігання злочинам у великому місті є вельми актуальною кримінологічною проблемою, яка потребує теоретичного і прикладного дослідження.

Джерела

---

1. Антонян Ю. М., Бабаев М. М. Социальная среда и личность преступников-мигрантов и постоянных жителей // Вопр. борьбы с преступностью: сб. науч. тр. М.: Юрид. лит., 1975. Вып. 22. С. 3–19.
2. Алфьоров С. М. Кримінологічний аналіз злочинності курортних регіонів України (на прикладі Запорізької області) // Вісн. Одеськ. ін-ту внутр. справ. 2003. № 3.
3. Дієва Л. Т. Злочинність мігрантів: сучасний стан проблеми // Актуальні проблеми взаємодії судових та правоохоронних органів: Матеріали конф. (28–29 травня 2004 р.) Ч. 1. Запоріжжя, 2004.
4. Долгова А. И. Теоретические посылки и общие итоги изучения территориальных различий преступности и их причин // Территориальные различия преступности и их причины: сб. науч. тр. М., 1988. С. 3–31.
5. Криминология: учебник / А. А. Игнатъев и др.; под ред. Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. М.: БЕК, 1998. 566 с.
6. Мозоль А. П. Кримінологічні проблеми нелегальної міграції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 “Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право” / Анатолій Петрович Мозоль. К., 2002. 18 с.
7. Орбець К. М. Кримінологічна характеристика злочинності мігрантів на території України // Митна справа. 2005. № 3. С. 46–50.
8. Федоренко Д. В., Федоренко В. В. Компаративний аналіз регіональних особливостей злочинності в Україні (на прикладі Донецької і Дніпропетровської областей) // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. праць. Донец. юрид. ін-ту Луган. держ. ун-ту внутр. справ. 2003. № 1.

Завдання запобігання злочинам у великому місті є вельми актуальною кримінологічною проблемою, яка потребує теоретичного і прикладного дослідження. Розглядаючи кримінологічну характеристику великого міста, необхідно прийняти до уваги цілий спектр розглянутих у статті чинників, оскільки без їх аналізу та обліку кримінологічна характеристика великого міста не може бути повною. В рамках дослідження криміналістичної характеристики агломерацій та міст необхідно комплексно враховувати специфіку злочинності не лише великого міста у цілому, а також і деталізацію цієї проблеми на просторі адміністративних одиниць (районів) такого міста. Концептуальне виокремлення міських зон відповідно до їх функціональних ознак є надзвичайно важливим для спеціалізації профілактичної роботи з попередження злочинності у місті. Профілактика злочинності має бути диференційована за такими ознаками, як контингенти і зони (типи районів).

The task of preventing crimes in a large city is a very relevant criminological problem, which requires theoretical and applied research. Considering the criminological characteristics of a large city, it is necessary to take into account the whole spectrum of factors considered in the article, since without their analysis and accounting, the criminological characteristics of a large city can not be complete. Within the framework of the study of forensic characteristics of agglomerations and cities, it is necessary to comprehensively take into account the specifics of crime not only of a large

city in general, but also of detailing this problem in the space of administrative units (rayons) of such a city. The conceptual separation of urban areas according to their functional characteristics is extremely important for the specialization of preventive work on crime prevention in the city. Crime prevention should be differentiated by such features as contingents and zones (types of districts).

Задача предупреждения преступлений в большом городе является весьма актуальной криминологической проблемой, требующей теоретического и прикладного исследования. Рассматривая криминологическую характеристику большого города, необходимо принять во внимание целый спектр рассмотренных в статье факторов, поскольку без их анализа и учета криминологическая характеристика большого города не может быть полной. В рамках исследования криминалистической характеристики агломераций и городов необходимо комплексно учитывать специфику преступности не только большого города в целом, а также и детализацию этой проблемы на пространстве административных единиц (районов) такого города. Концептуальное выделение городских зон в соответствии с их функциональными признаками является чрезвычайно важным для специализации профилактической работы по предупреждению преступности в городе. Профилактика преступности должна быть дифференцирована по таким признакам, как контингенты и зоны (типы районов).

Надійшла 13 червня 2017 р.